

Ο κορυφαίος σκακιστής Στράτος Γρίβας στο iEidiseis.gr: Το ταλέντο είναι η δικαιολογία του αποτυχημένου

By Στάθης Βασιλόπουλος Τετάρτη, 06 Φεβρουαρίου 2019 08:40 16

Ο Στράτος Γρίβας, ο άνθρωπος που έσπρωξε το ελληνικό σκάκι ένα σκαλοπάτι ψηλότερα, δίνει στο iEidiseis.gr μια συνέντευξη εφ' όλης της ύλης για το αγαπημένο του άθλημα.

Η γνωριμία του με το «ασπρόμαυρο ταμπλό» έγινε το 1979, όταν μπήκε τυχαία στον Σκακιστικό Όμιλο Καλλιθέας. Στο πρώτο του τουρνουά, ο Στράτος Γρίβας δεν κατάφερε να πάρει ούτε μία ισοπαλία. Για την ακρίβεια, συγκέντρωσε μηδέν βαθμούς σε 13 αγώνες.

Εκείνη την ημέρα ρώτησαν έναν προπονητή που είχε επισκεφτεί το σύλλογο, ποια από τα παιδιά θα μπορούσε να εξελιχθούν σε καλούς σκακιστές. Εκείνος έριξε μια γρήγορη ματιά στον πίνακα με τις βαθμολογίες και είπε «Δεν ξέρω. Ξέρω όμως σίγουρα ποιος δεν πρόκειται να κάνει ποτέ του τίποτα», δείχνοντας το όνομα του Στράτου Γρίβα. Η ιστορία τον διέψευσε.

Ο δεκατριάχρονος μαθητής από το Αίγιο δεν το έβαλε κάτω, μελέτησε, αφιέρωσε ατελείωτες ώρες πάνω από την σκακίερα και κατάφερε μέσα σε τέσσερα χρόνια να γίνει διεθνής μετρ και να καταλάβει την τέταρτη θέση στο παγκόσμιο πρωτάθλημα εφήβων. Η πορεία του στο σκάκι διέγραψε τροχιά... πυραύλου.

Ο Στράτος Γρίβας είναι ένας από τους ελάχιστους εγχώριους σκακιστές που έχουν κατακτήσει όλους τους Ελληνικούς και Διεθνείς Τίτλους της Ελληνικής Σκακιστικής Ομοσπονδίας (ΕΣΟ) και της Διεθνούς Σκακιστικής Ομοσπονδίας (FIDE). Η μεγαλύτερη επιτυχία του ήταν η κατάκτηση του Ατομικού Αργυρού Μεταλλίου (3η σκακίερα) στην 33η Ολυμπιάδα Σκακιού 1998, που αποτελεί το μοναδικό μέχρι σήμερα Ολυμπιακό μετάλλιο για τη χώρα μας. Από το 2006 ως το 2012 ήταν στο τιμόνι της Εθνικής Ομάδας Ανδρών της Τουρκίας και κατάφερε να «βγάλει» οχτώ γκραν μάστερ, επίδοση ρεκόρ σε μία χώρα που δεν ανήκει στις παραδοσιακές δυνάμεις του σκακιού.

Η συνέντευξη του Στράτου Γρίβα στο iEidiseis.gr και τον Στάθη Βασιλόπουλο

Κύριε Γρίβα, αυτήν την περίοδο που βρίσκεστε σκακιστικά;

Πριν από περίπου ένα μήνα ολοκλήρωσα τη θητεία μου στη θέση του γραμματέα στην Επιτροπή Προπονητών της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας. Ήταν δέκα δημιουργικά χρόνια, αλλά κάποια στιγμή όλα τελειώνουν, έχουν ημερομηνία λήξης. Τώρα είμαι σε συζητήσεις για την καινούργια μου μετακόμιση σε μία άλλη χώρα, ως ομοσπονδιακός προπονητής και μόλις τελείωσα ένα ακόμα βιβλίο μου, το νούμερο 92 κατά σειρά. Μου αρέσει να γράφω. Ένας προπονητής σε επίπεδο κορυφαίο θα πρέπει να καταγράφει τις μεθόδους του και αυτά που κάνει, είναι υποχρέωση του. Λίγοι όμως μπορούν να καινοτομούν και να χρησιμοποιούν μεθόδους και προγράμματα που τελικά θα ακολουθήσουν οι άλλοι.

Τι είναι το σκάκι για σας;

Πλέον δεν είναι μόνο το επάγγελμά μου, αλλά και η πρώτη μου αγάπη. Ουσιαστικά το σκάκι αποτελεί την ίδια μου τη ζωή. Σκέφτομαι τα πάντα σκακιστικά. Το σκάκι μου έμαθε, πριν ανοίξω το στόμα μου, να χρησιμοποιώ το μυαλό μου και να σκέφτομαι, να καταλαβαίνω, να αναλύω και να εκτιμώ τι θα πρέπει να πω ή να κάνω. Για αυτό ευγνωμονώ τον τρόπο σκέψης του σκακιού.

Ο Στράος Γρίβας σε ηλικία 18 ετών

Τι χρειάζεται κάποιος για να γίνει καλός σκακιστής; Ταλέντο; Εξάσκηση; Ένας καλός δάσκαλος;

Σε ένα από τα βιβλία μου γράφω ότι το ταλέντο είναι η δικαιολογία του αποτυχημένου. Το πιστεύω ακράδαντα. Ο,τι και να κάνεις στη ζωή σου θα πρέπει να έχεις έναν κάλο μέντορα, ο οποίος θα σου παρέχει τα εργαλεία και θα σε καθοδηγεί για να πετύχεις. Το ταλέντο για μένα είναι κάτι το ασαφές, κάτι το χαζό, μια ωραία δικαιολογία που την χρησιμοποιούν οι άνθρωποι κατά κόρον, όταν δεν καταφέρνουν να φτάσουν σε αυτό που θέλουν. Έχω μάθει να δημιουργώ χωρίς ταλέντο. Εκείνο που λέω πάντα στους προπονούμενούς μου είναι να ακολουθείτε τις οδηγίες μου κατά γράμμα. Ένα καλό παράδειγμα είναι η κατάκτηση του Euro 2004 από την Εθνική μας. Ξαφνικά η Ελλάδα έγινε μια ταλαντούχα ποδοσφαιρικά χώρα; Όχι. Υπήρχε ένας προπονητής που είχε ένα σχέδιο, ένα πλάνο και οι παίχτες που αποτελούσαν την ομάδα τότε ακολουθούσαν κατά γράμμα τις εντολές του.

Ποιος είναι ο πιο δύσκολος αντίπαλος που έχετε αντιμετωπίσει στην καριέρα σας;

Υπήρξαν πάρα πολλοί. Δεν μπορείς να ξεχωρίσεις έναν ή δυο. Θα ήταν λάθος. Κάθε εποχή έχει τους δικούς της δύσκολους αντιπάλους.

Πόσες ώρες ασχολείστε με το σκάκι;

Εγώ πλέον δεν παίζω τόσο πολύ, έχω ουσιαστικά κρεμάσει την σκακίερά μου για να το θέσω με ποδοσφαιρικούς όρους. Εδώ και περίπου 15 χρόνια ασχολούμαι με την προπονητική και τη συγγραφή. Δεν έχω κάποιο καθορισμένο χρόνο κάθε μέρα. Γιατί το να γράψεις δεν γίνεται κατά παραγγελία.

Ποιο είναι το μεγαλύτερο όφελος που έχετε αποκομίσει από το σκάκι;

Πέρα από τα αμιγώς σκακιστικά θέματα, θα έλεγα ότι είναι δύο: Πρώτον ο τρόπος σκέψης, ο οποίος πλέον καθορίζεται από μία σχηματοποίηση του σκακιού, και δεύτερον ότι μέσα από την πορεία μου στο σκάκι μπόρεσα να γνωρίσω πάρα πολλούς ανθρώπους και πάρα πολλές χώρες. Η επαφή με άλλους πολιτισμούς, με άλλες ιδέες, με άλλους τρόπους ζωής είναι ένα πράγμα γοητευτικό. Και τελικά αυτό που ανακάλυψα είναι ότι δεν υπάρχουν ούτε θρησκείες, ούτε κράτη. Υπάρχουν καλοί και κακοί άνθρωποι. Διάλεξε να κάνεις παρέα με τους καλούς και αυτό μάλλον θα σε κάνει καλύτερο άνθρωπο. Το πρόβλημα είναι πως καταλαβαίνεις τους κακούς...

Ποιος είναι κατά την άποψή σας ο καλύτερος σκακιστής όλων των εποχών;

Το πρόβλημα που προκύπτει εδώ είναι αν έχουμε το δικαίωμα να συγκρίνουμε ανόμοιες εποχές και καταστάσεις. Με ποια λογική θα πούμε για παράδειγμα ότι ο Γκράχαμ Μπελ είναι καλύτερος από έναν σημερινό IT επικοινωνιών. Οι γνώσεις που έχει σήμερα ένας IT είναι εκατονταπλάσιες του Γκράχαμ Μπελ. Ή ένας γιατρός του 1900 μπορεί να συγκριθεί με έναν γιατρό του σήμερα. Πώς θα πούμε ποιος είναι καλύτερος; Είναι πολύ δύσκολο διότι ο καθένας μαθαίνει από τους προηγούμενους. Συνεπώς είναι απολύτως φυσιολογικό ότι σήμερα σε κάθε τομέα ο άνθρωπος είναι καλύτερος από τον προκάτοχό του. Για εμένα ο εκάστοτε παγκόσμιος πρωταθλητής είναι ο καλύτερος της γενιάς του ή της περιόδου του. Οι περισσότεροι, σαν γενική παραδοχή, θεωρούν τους Κάρλσεν, Κασπάροβ, Φίσερ σαν τους τρεις ανθρώπους που ξεχωρίζουν. Όμως ο Κάρλσεν έχει ένα μεγάλο ατού. Εμαθε από τους προηγούμενους. Μελέτησε τι δεν πρέπει να κάνει. Είναι και αυτός ένας τρόπος βελτίωσης.

Με τον πρώην παγκόσμιο πρωταθλητή Βισβανάθαν Αναντ

Το σκάκι στην Ελλάδα σε τι επίπεδο βρίσκεται;

Το σκάκι στην Ελλάδα ξεπετάχτηκε σε καλό παγκόσμιο επίπεδο την περίοδο 1990-1995. Τότε ήταν η χρυσή εποχή στην οποία φτιάξαμε και τους πρώτους γκραν μετρ. Το σκάκι ακολουθεί τη ροή των υπολοίπων πραγμάτων. Κατά τη γνώμη μου έχουμε πέσει σε ένα τέλμα δεν παράγουμε κάτι το ιδιαίτερο, ή παράγουμε σε πάρα πολύ μικρές ποσότητες. Όλα ακολουθούν την οικονομική πορεία. Στο κάτω κάτω ένας άνθρωπος που θέλει να ασχοληθεί με το σκάκι θα πρέπει να δει πως θα ζήσει από αυτό. Στην Ελλάδα πλέον δεν μπορεί να ζήσει και το βλέπω απολύτως φυσιολογικό. Δεν μπορεί κάποιος να δώσει χρήματα στο σκάκι όταν δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις βασικές του ανάγκες. Εχουμε κανένα δύο σκακιστές σε μια κορυφαία κατάσταση παγκοσμίως. Το γνωστό αστέρι μας είναι η Σταυρούλα η Τσολακίδου που έχει κερδίσει τέσσερις φορές τα παγκόσμια πρωταθλήματα. Η εθνική μας ομάδα έχει μείνει σχεδόν απaráλλακτη τα τελευταία είκοσι χρόνια. Παρά ταύτα κρατιόμαστε μέσα στην εικοσάδα στον παγκόσμιο χώρο. Δυστυχώς δεν υπάρχει ανανέωση της γενιάς. Από τη στιγμή που η Ομοσπονδία δεν έχει οικονομικές δυνατότητες να σπρώξει αυτά τα πράγματα και οι χορηγοί έχουν εξαφανιστεί, φυσιολογικά θα πάνε όλοι πίσω.

Έχει χρήματα το επάγγελμα του σκακιστή;

Ένας σκακιστής που είναι μέσα στην πρώτη πενηντάδα στον κόσμο μπορεί να βγάλει πολλά χρήματα. Ας πούμε ο παγκόσμιος πρωταθλητής έχει κάποια έσοδα γύρω στα 4.000.000 -4.500.000 ευρώ το χρόνο. Υπάρχουν τουρνουά που μπορεί να έχουν και 100.000 ευρώ πρώτο έπαθλο, υπάρχουν και άλλα που δίνουν 10.000 -15.000 ευρώ. Γενικά γίνονται πάρα πολλά τουρνουά για όλα τα επίπεδα.

Τι είναι πιο δύσκολο, παίχτης ή προπονητής;

Ως παίχτης έχεις να στεναχωρηθείς για μια παρτίδα. Ως προπονητής για πολλές. Το βρίσκω πάντα πιο εύκολο να είσαι παίχτης γιατί έχεις να κάνεις με τον εαυτό σου. Όταν είσαι προπονητής έχεις να κάνεις με μια ομάδα. Παρότι ατομικό άθλημα το σκάκι δεν έχεις ποτέ έναν μόνο που προπονείς. Ο προπονητής είναι ένας πατέρας γιατί αποκτά ουσιαστικά παιδιά.

Υπάρχουν καινούργια πράγματα που μαθαίνετε στο σκάκι ή έχετε εξαντλήσει τα πάντα;

Πρακτικά όχι. Το θέμα είναι πώς δημιουργείς το εκπαιδευτικό σχέδιο και πώς το παρουσιάζεις. Θα δώσω ένα παράδειγμα. Το 2006 ανέλαβα ομοσπονδιακός προπονητής της Εθνικής ομάδας ανδρών της Τουρκίας. Τότε μου πρότειναν ένα συγκεκριμένο πλάνο: μέχρι την Ολυμπιάδα του 2012 η Εθνική να αποτελείται από γκραν μάστερς. Όταν έφτιαχνα το πλάνο το πρώτο πράγμα που τους ζήτησα ήταν να βάλουν το σκάκι στα σχολεία. Η πρώτη απάντηση που πήρα ήταν "τι δουλειά έχει το σκάκι στα σχολεία αφού εμείς μιλάμε για εθνική ομάδα". Τους είπα ότι αυτά είναι συγκοινωνούντα δοχεία. Σχολεία, σύλλογοι, προγράμματα και εθνική ομάδα συνδέονται. Είναι σημαντικό να έχεις μια δεξαμενή από την οποία μπορείς να αντλήσεις ανθρώπους οι οποίοι θέλουν να γίνουν οι καλύτεροι. Το σκάκι μπήκε σε μια νύχτα στα σχολεία. Το κράτος προσέλαβε 20.000 προπονητές και απέκτησαν 1.000.000 μαθητές που έπαιζαν σκάκι. Μέσα στην εξαετία καταφέραμε τελικά να φτιάξουμε 8 γκραν μετρ. Ήταν ένα τεράστιο επίτευγμα, αν αναλογιστούμε ότι οι μισές χώρες στον πλανήτη δεν έχουν γκραν μετρ.

Πώς γίνεται κάποιος σκακιστής γκραν μετρ;

Πρέπει να κάνει συγκεκριμένα αποτελέσματα που έχουν καθοριστεί από την παγκόσμια ομοσπονδία. Από την περίοδο που το σκάκι παίζεται όπως σήμερα, δηλαδή περίπου τα τελευταία 150 χρόνια, γκραν μετρ έχουν γίνει περίπου 1.600 σκακιστές σε όλο τον κόσμο.

Πώς ήταν η προπονητική σας εμπειρία στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα;

Χώρες πλούσιες όπως τα Εμιράτα, ενώ έχουν την οικονομική άνεση να φτιάξουν προγράμματα, οι άνθρωποι, λόγω της άνεσης τους δεν έχουν κατανοήσει τον όρο δουλειά, με αποτέλεσμα να μην μπορείς να πείσεις ένα παιδί να δουλέψει και να μάθει. Η λογική ήταν να φτιάξω ένα πρόγραμμα όπως στην Τουρκία και να αναπτύξω το σκάκι. Ουσιαστικά δεν ήταν έτοιμοι να δεχτούν αυτό που οι ίδιοι είχαν προτείνει. Ήταν μια αποτυχία.

Ο Στράτος Γρίβας στην Ζάμπια

Το σκάκι είναι άθλημα ή επιστήμη;

Εγώ θα έλεγα ότι το σκάκι δεν μπορεί να καθοριστεί ακριβώς ως άθλημα. Θα πρέπει να βάζουμε κάθε φορά την έννοια πνευματικό άθλημα. Είναι μεν άθλημα, διότι υπάρχει ο ανταγωνισμός, είναι όμως και επιστήμη διότι γίνεται έρευνα πάνω στο αντικείμενο. Το ίδιο βέβαια γίνεται και σε άλλα αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο. Θυμάμαι την εποχή που η Ντόρτμουντ είχε υπερομάδα και σκόραρε σαν τρελή, ο προπονητής της, Γιούργκεν Κλοπ είχε φτιάξει το περίφημο σκοτεινό δωμάτιο. Εβαζε τους παίχτες σε ένα σκοτεινό δωμάτιο, τους άναβε ένα φωτάκι για κλάσματα δευτερολέπτου στο οποίο έπρεπε να σουτάρουν τη μπάλα. Η ευστοχία που είχαν καθόριζε και την ευστοχία στους αγώνες. Άλλο παράδειγμα είναι η μεγάλη Δυναμό Κιέβου του Βαλερί Λομπανόφσκι, ο οποίος είχε κόψει το γήπεδο σε σκακίερα, μαθαίνοντας στους παίχτες να παίζουν αυτοποημένα.

Πολλοί πιστεύουν ότι οι σκακιστές είναι αποκομμένοι από την κοινωνία και το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι το σκάκι. Συμφωνείτε;

Ισχύει στο βαθμό που ισχύει και σε άλλες κατηγορίες ανθρώπων. Σίγουρα όταν κάνεις κάτι με το οποίο είσαι παθιασμένος, αφιερώνεις πάρα πολλές ώρες από τη ζωή σου, οπότε αποκόπτεσαι από κάποια άλλα πράγματα. Είναι τρόπος τινά υποχρεωτικό. Κάποιος πρωταθλητής στίβου για παράδειγμα που προετοιμάζεται για την Ολυμπιάδα και προπονείται όλη την ημέρα προφανώς και θα αποκοπεί και θα γίνει λιγότερο κοινωνικός. Απλά, στο μυαλό των περισσότερων ο σκακιστής είναι ένας άνθρωπο λίγο περιεργος, λίγο μονόχωτος, λίγο κακοντυμένος. Η αντικοινωνικότητα θα έλεγα είναι χαρακτηριστικό αποτυχημένων σκακιστών.

Οι σκακιστές θεωρούνται ότι έχουν υψηλότερο δείκτη νοημοσύνης σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο. Αλήθεια εσείς έχετε μετρήσει ποτέ το IQ σας;

Αυτό είναι εντελώς μύθος. Όχι δεν το έχω κάνει ποτέ. Δεν χρειάζεται. Όλα είναι θέμα εκπαίδευσης. Ο παγκόσμιος πρωταθλητής, Μάγκνους Κάρλσεν είχε δηλώσει ότι έγινε παγκόσμιος πρωταθλητής διότι δεν είναι τόσο έξυπνος. Τι εννοούσε; Ότι οι πραγματικά έξυπνοι άνθρωποι δεν θα ασχοληθούν με ένα μόνο πράγμα στη ζωή τους. Έχουν πάρα πολλά ενδιαφέροντα. Αυτό ακριβώς, το να έχεις πολλά ενδιαφέροντα, δεν σε κάνει καλό σε κανένα γιατί δεν έχεις το χρόνο να αφοσιωθεί μόνο σε ένα. Δεν θέλουμε ιδιοφυές, θέλουμε απλά ανθρώπους να ακολουθούν κάποιες καταστάσεις.

Για να φτάσει κανείς σε ένα κορυφαίο επίπεδο στο σκάκι πρέπει να ξεκινήσει μικρός ή μπορεί να τα καταφέρει και σε μεγάλη ακόμα ηλικία;

Αυτή την ερώτηση μου την είχαν κάνει πριν από μερικά χρόνια όταν είχα πάει σε ένα σεμινάριο στη Νότια Αφρική. Ένας 40αρης με ρώτησε αν θα μπορούσα να τον κάνω έναν πολύ καλό παίχτη. Του είπα ναι, υπό δύο όρους " να μην δουλεύεις και να μην έχεις οικογένεια". Το πρόβλημα συνεπώς δεν είναι αν κάποιος μπορεί να γίνει, είναι ο χρόνος που μπορεί να διαθέσει. Υπό τις συνθήκες τις σημερινές ένας 30αρης ή 40αρης είναι απίθανο να φτάσει σε κορυφαίο επίπεδο παρά μόνο αν είναι πλούσιος. Αλλά ακόμα και αν είναι πλούσιος δεν θα θέλει να κοπιώσει. Αρα η απάντηση στην ερώτηση είναι όχι. Το σκάκι είναι δημοφιλές στις νεανικές ηλικίες διότι υπάρχει χρόνος. Υπάρχει όρεξη.

Θα πρέπει να διδάσκεται το σκάκι στα ελληνικά σχολεία;

Πολλά πράγματα θα έπρεπε να διδάσκονταν στο σχολείο. Οι περισσότεροι μεγάλοι σκακιστές που ξέρω σταμάτησαν το σχολείο. Και εγώ το ίδιο έκανα. Στα 15 μου θεώρησα ότι το σχολείο δεν μου προσφέρει τίποτα και το άφησα για να ασχοληθώ επαγγελματικά με το σκάκι. Την μόρφωσή μου όμως δεν την παράτησα. Εγώ θεωρώ ότι αυτό που έκανα για τον εαυτό μου κάτω από τις συγκεκριμένες καταστάσεις ήταν μια πολύ σωστή κίνηση. Αν δεν το είχα κάνει δεν θα ήμουν αυτό που είμαι. Φυσικά δεν λέω ούτε προτρέπω τα παιδιά να σταματήσουν το σχολείο.

Σε σκακιστικό σεμινάριο στο Γιοχάνεσμπουργκ

Ποιο θεωρείται το μεγαλύτερο επίτευγμά σας;

Το μεγαλύτερο επίτευγμα μου είναι ότι κατάφερα να έχω μια υγιή ζωή, να ζήσω από αυτό που αγαπάω και να είμαι ευχαριστημένος με από αυτά που πέτυχα είτε αυτά είναι αγωνιστικά είτε προπονητικά είτε συγγραφικά. Αγωνιστικά βέβαια έχει πεθάνει το θέμα για μένα. Οι περισσότεροι νομίζουν ότι το σκάκι είναι μόνο μυαλό. Δεν είναι έτσι, η φυσική κατάσταση παίζει κρίσιμο ρόλο. Όλοι οι καλοί σκακιστές αφιερώνουν καθημερινά χρόνο πάνω στη σωματική τους βελτίωση. Διότι, ένα υγιές σώμα σε συνεργασία με ένα υγιές μυαλό παράγει σωστά αποτελέσματα. Ο Γκάρι Κασπάροβ συνήθιζε στις προετοιμασίες του να κάνει mountain bike.

Ποιο είναι το αγαπημένο σας κομμάτι στη σκακιέρα;

Όλα είναι παιδιά μου... Αυτός που έχει αγάπη σε ένα κομμάτι, απλά δεν είναι σκακιστής. Το σκάκι είναι ένας στρατός τον οποίο διοικεί ένας στρατηγός. Αν ξεχωρίσει την αγάπη του για κάθε κομμάτι τότε θα πράξει λάθος. Θα πρέπει να είναι έτοιμος να χρησιμοποιήσει όλο του το στρατό χωρίς να έχει πάθος για κάτι

Ποιος είναι πιο δυνατός ο ανθρώπινος νους ή ο υπολογιστής;

Ο υπολογιστής μαθαίνει από τους ανθρώπους, απλώς δεν ξεχνάει αυτό που μαθαίνει. Το ανθρώπινο μυαλό και ξεχνάει και κουράζεται. Ο υπολογιστής, επίσης δεν έχει συναισθήματα, θα παίξει όπως και να έχει την καλύτερη κίνηση. Οι μηχανές λοιπόν είναι μια προέκταση του ανθρώπινου νου. Είναι άτοπο να κάτσουμε να συγκρίνουμε ανθρώπους με υπολογιστές. Εγώ χρησιμοποιώ τον υπολογιστή καθημερινά και σε μορφή ανάλυσης. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να ανταγωνιζόμαστε την τεχνολογία. Για εμένα οι μηχανές και τα κομπιούτερ είναι σκλάβοι των ανθρώπων και εμείς τους καθοδηγούμε τότε θα δουλέψουν και πώς θα μας βοηθήσουν.